

Lovecký zámček Diana u Rozvadova

VRATISLAV RYŠAVÝ

Klíčová slova: Diana — lovecký zámek — sala terrena — rizality — zámecká kaple — stavební dějiny

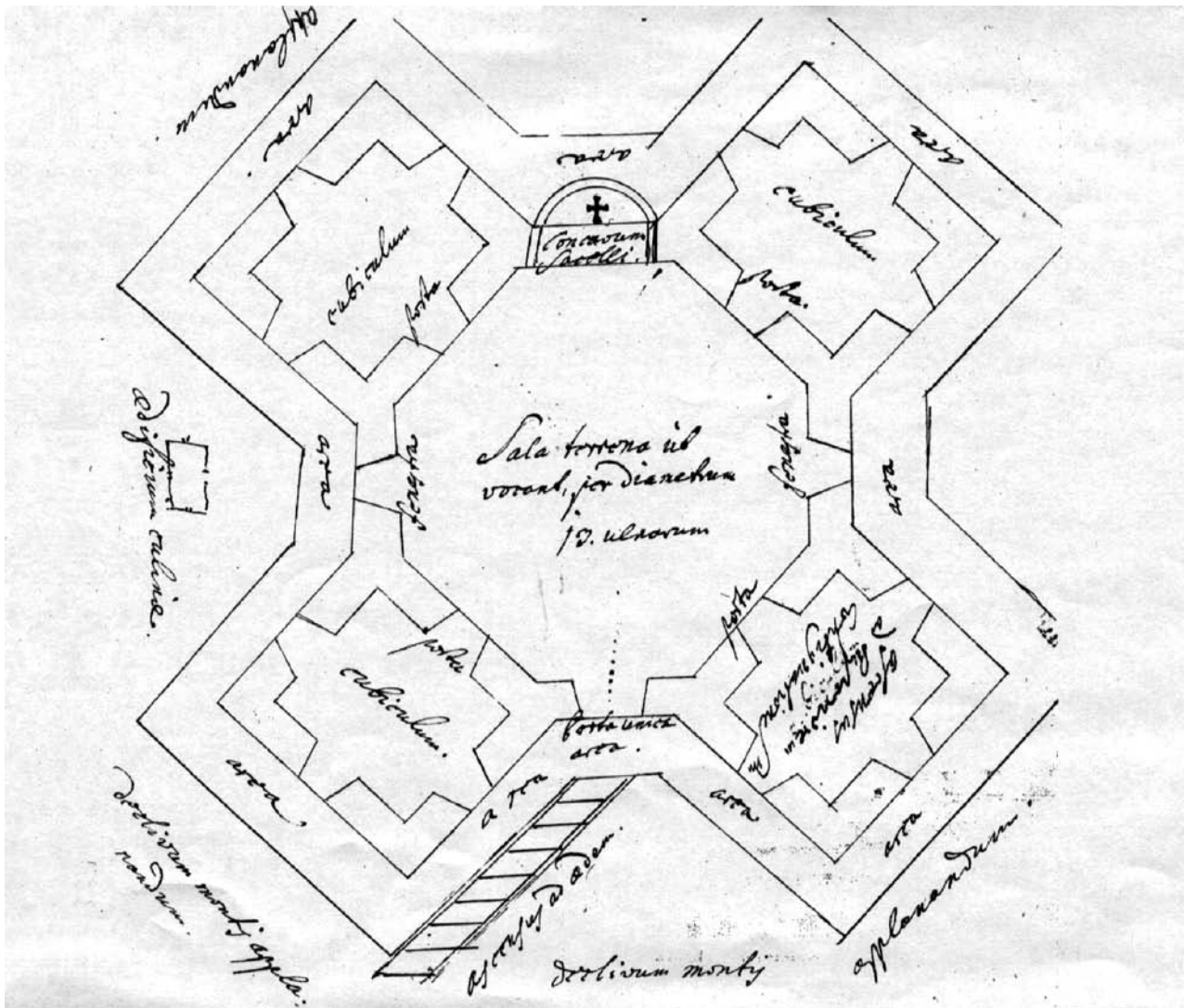
Odborná i vlastivědná literatura se historie vzniku i datování stavby loveckého zámčku Diana u Rozvadova (okr. Tachov) zatím dotkla jen okrajově. Heslo Diana uvedené v soupisu *Umělecké památky Čech* z roku 1977, které s největší pravděpodobností zpracovala V. Naňková, předpokládá, že zámček vznikl v první polovině 18. století podle projektu nejspíš J. B. Santiniho.¹ Ve svém článku *Barokní architektura v západních Čechách* z roku 1980 táž V. Naňková stavbu zámčku datovala nejpravděpodobněji do druhé poloviny 18. století. Jádro zámecké dispozice podle

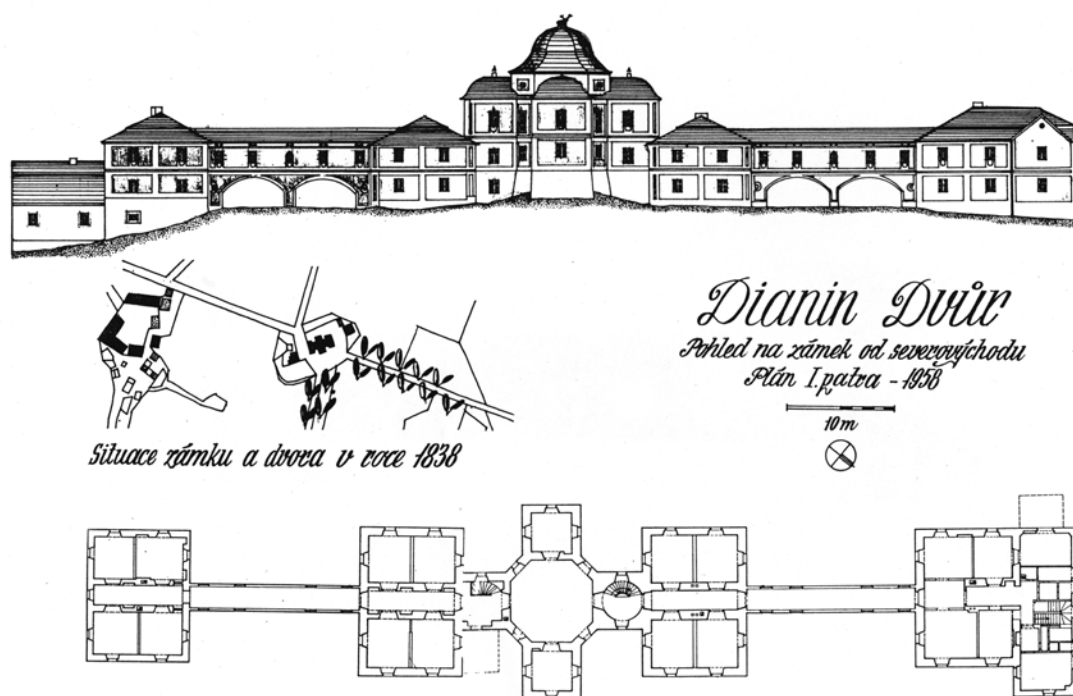
ní navazovalo na vrcholně barokní zámecký stavební typ, jakým se vyznačoval třeba zámek ve Veltrusech před jeho následným rozšířením a úpravou; zjednodušené členění kompozice a „množství plánovitě připojených architektur svědčí již o pozdější době vzniku“.² Publikace *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov* od Z. Procházky a J. Úlovce z roku

1 UPČ 1, s. 259.

2 NAŇKOVÁ, V.: *Barokní architektura v západních Čechách*, s. 44.

Obr. 1. Diana (okres Tachov), zámček. Schematický půdorys střední – nejstarší části. Perokresba s latinskými popiskami. Příloha listu bezdružického faráře Rudolfa Viléma Schuknechta na pražské arcibiskupství s datem 9. září 1732, pravděpodobně pořizena jím samým. (Národní archiv, Praha, Archiv pražského arcibiskupství, kart. 1225, reprofoto)





Obr. 2. Diana, zámeček. Průčelní pohled, schématický půdorys a situace podle indikační skici katastrálního plánu z roku 1838. (Převzato z PROCHÁZKA, Z.; ÚLOVEC, J.: *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov. 1. díl*, s. 34)

1988 uvádí, ale bez odkazu na zdroj informace, že lovecký zámek Diana se připomíná poprvé k roku 1742. Někdejší zámečká kaple, která se nachází v jižním bočním křídle, je datována chronogramem vyrytým v mramorové desce osazené ve stěně kaple do roku 1788, kdy byla vysvěcena vikářem Augustinem Haberlem.³ Německo-česká publikace Sudetoněmeckého krajského sdružení, vydaná v roce 1999, ale zachycující stav okresu Tachov k roku 1930, v podstatě opakuje výše uvedené hodnocení i datování stavby zámečku podle soupisu památek.⁴ V *Ilustrované encyklopedii českých zámků* z roku 2001 se Pavel Vlček poměrně stručně dotkl i zámečku Diana. Konstatoval, že Diana byla jistě postavena někdy před rokem 1742, kdy byla poprvé zmíněna v písemných pramenech, a že dřívější připsání díla Santinimu není přesvědčivé.⁵

Podle nedávného archivního nálezu bude třeba posunout datování stavby zámečku do doby ještě dřívější, těsně před rok 1732. Toho roku je dnem 9. září datován latinský list bezdružického faráře Rudolfa Viléma Schuknechta, kterým informoval pražské arcibiskupství o domácí kapli „loveckého domu Hirschstein“. Uprostřed vrchu zvaného Jelení kámen stojí podle pisatele listu lovecký dům, postavený v posledních letech na způsob kříže (*in media Summitate humus collis arx seu domus venatoria, per proximos annos, in modus crucis, exstructa*). Ze strany severní (*ex parte septentrionalis*), kudy se přichází od kostela sv. Kateřiny (dnes v obci Svatá Kateřina), vystupuje plynulý příchod k panské vile (*ascensus est ventus per villam dominicalem*) až těsně k ní samé, s kamennými schody. Za těmito schody se prostírá srovnaná plocha pro pohodlný vstup do zámku, rozsahu zhruba 20 čtverečních stop (*ad 20 circiter pedes geometricos*).⁶ Odtud se do budovy zámečku vchází jediným

vstupem. Kaple je umístěna v konkávním výklenku v přízemí a je přístupná přes oktogonální prostor saly terreny, široký a dlouhý 13 loktů (přibližně 7–7,5 m). Domácí kaple je dlouhá 2,5 a široká 3,5 loktů. Oltář je opatřen malbou (nástěnnou?) Panny Marie s Ježíškem v náručí, po stranách jsou malované postavy sv. Eustacha a sv. Huberta. Výklenková kaple je zvenčí vysoká 6 loktů. – Příložený další latinský list od tachovského vikáře J. F. Pelleta, rovněž z roku 1732, ale bez bližšího datování, v podstatě uvádí totéž a navíc dodává, že hned u kaple je ložnice pro kněze, který tu v době honů bydlí a slouží mše. Další dvě ložnice v zámečku nemají žádnou přímou komunikaci s kaplí, jenom přes salu terrenu, podobně tomu je i u schodiště do patra.⁷

K oběma listům je přiložena poměrně přesně provedená perokresba půdorysu jednoho podlaží, asi přízemí zámečku, s popiskami jednotlivých jeho částí a někde i s udáním rozměrů (obr. 1); prakticky jistě je dílem referujícího kněze. Do zámečku se tehdy stoupalo po vnějším schodišti, které se nacházelo těsně při boční fasádě jednoho ze čtyř krátkých, radiálně umístěných křídel (rizalitů) a mířilo k portálu osazenému v poměrně úzkém úseku průčelí mezi sousedními dvěma rizality. Portál vedl do centrálního sálového prostoru s oktogonálním půdorysem, jenž sloužil jako sala terrena. Osově přesně proti

3 PROCHÁZKA, Z.; ÚLOVEC, J.: *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov*, 1. díl, s. 33.

4 KLEIN, D.: *Politischer Bezirk Tachau*, s. 127, (heslo Neudorf).

5 VLČEK, P.: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 217–218.

6 Jedna stopa měřila něco málo přes 30 cm.

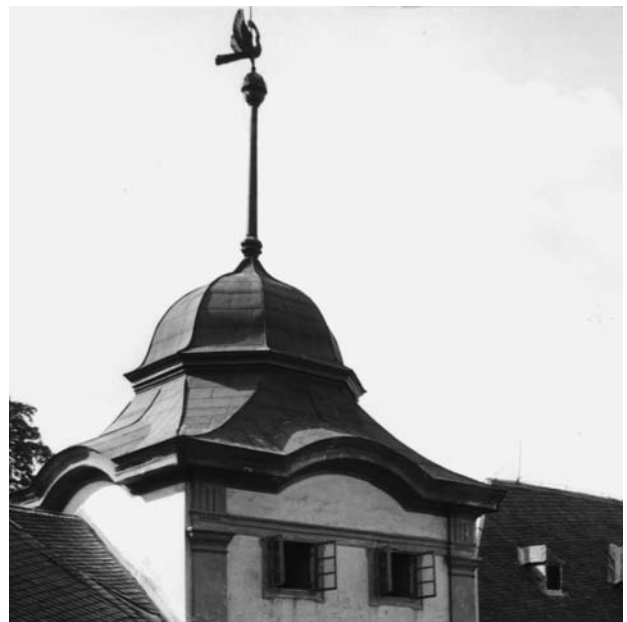
7 Národní archiv, Praha, APA, kart. 1225.



Obr. 3. Diana, zámek. Pohled na střední část zadní strany zámku. (Fotoarchiv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Plzni, foto J. Gryc, 1991)



Obr. 4. Diana, zámek. Detail barokní střechy nad střední ortogonální částí. (Fotoarchiv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Plzni, foto J. Pavlíková, 1963; výřez)



Obr. 5. Manětín (okr. Plzeň-sever), zámek. Střecha jedné z hranolových věží. (Fotoarchiv Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Plzni, foto J. Gryc, 1986; výřez)

vstupu, v poměrně široké nise zaujímající téměř celou šířku příslušné stěny sálu, byla zřízena domácí kaple. Její označení výrazem *concauum Sacelli* lze přeložit jako výklenek, jinak doslova „dutina kaple“. Ve zbylých dvou analogických stěnách sálu mezi rizality bylo po jednom okně. V každém ze tří rizalitů se v tomto podlaží, tedy v přízemí, nalézala ložnice. V rizalitu vedle vstupu po pravé ruce bylo schodiště – výstup do horního patra (*ascensus ad superiorem contignationem*), nejspíš už tehdy točitě. Vně budovy, v prostoru vlevo od toho rizalitu, po jehož pravé straně bylo umístěno přístupové schodiště do budovy, stál malý samostatný objekt zámecké kuchyně (*aedificium culinae*). Centrální prostor sály terreny byl široký v průměru 13 loktů (7,5–8 m), jak udává nápis na plánu (*sala terrena ut vocant, per dianetum 13 ulnarum*).

Inventář panství Velké Dvorce, Minnichsfeldt⁸ a Přimda z roku 1738 se o zámku Diana kupodivu vůbec nezmiňuje. Další inventář z roku 1743 už ano, třebaže jen velmi

stručně. Zámek měl tehdy „*untere Stock*“, asi ve smyslu suterén nebo sklep. Ve středním štoku (přízemí) se uvádějí čtyři místnosti, dále předsíň (*Vorhaus*) a kaple. Sala terrena není zmíněna vůbec. Mohlo to znamenat, že tehdy ještě nebyla zařízena, nebo – pravděpodobněji – že se mezitím stala součástí kaple, jakousi její lodí pro panstvo účastnící se bohoslužeb; výklenek s oltářem stačil sotva pro kněze a odpovídá spíše pouhému kněžišti. Z uvedených čtyř místností byly míněny jistě tři ložnice jako v předešlém

⁸ Dnes zaniklá osada. KOTYŠKA, V.: *Úplný místopisný slovník království Českého*, s. 867, ji uvádí pod názvy Münchsfeld (Minichsfeld, Mönchsfeld). Katastrálně i místně patřila k obci a farnosti Svata Kateřina.

popisu a jedno schodiště do patra, vesměs umístěné v rizalitech. Předstí si lze dobře představit v úzkém vstupním krčku mezi rizality jako prostor analogický protilehlé kapli. V horním štoku (patře) je uváděna velká jídelna s velkým lustrem nad oválným jídelním stolem z měkkého dřeva, vedle toho ještě nápojový stůl se čtyřmi zásuvkami, rovněž zhotovený z měkkého dřeva. Zjevně to byl prostor nad salou terrenou, převýšený o úroveň dalšího nižšího podlaží, tedy dnešní sál. Kromě této velké jídelny inventář uvádí v patře už jen čtyři místnosti. Tři z nich měly asi analogickou funkci jako ložnice pod nimi, čtvrtá místnost patřila logicky ke schodišti z přízemí do patra.⁹

Původně byl tedy zámeček Diana jen centrální oktogonální budovou se čtyřmi radiálně umístěnými rizality. Platilo to ještě v roce 1743. Boční, poměrně dlouhá a zprvu symetrická křídla (krajní budova jednoho z křídel byla zjevně rozšířena přístavbou až dodatečně), výrazně členitá ve hmotě, jsou pozdějším prvkem, i když v členění fasád a pojetí oken a nakonec i v dynamické rozeklanosti hmot architekt navodil svým řešením zdání slohové jednoty (obr. 2). Zřejmě právě proto dosud publikovaná hodnocení stavby zámečku Diana nepředpokládala její vznik ve dvou etapách. Naproti tomu nelze zcela vyloučit ani domněnku, že se kdysi jednalo o jednotný architektonický návrh, jehož provedení bylo pouze z finančních důvodů rozloženo do dvou etap. Tomu by nasvědčovala pro druhou polovinu 18. století neobvyklá, dramaticky dynamická kompozice architektury zámečku v duchu vrcholného baroka (obr. 3).

Prameny

Národní archiv, Praha, Archiv pražského arcibiskupství (APA), kart. 1225.

Národní archiv, Praha, Fideikomisní statky, inventáře panství Velké Dvorce, Minnichsfeldt a Přimda z let 1738 a 1743, kart. 1743.

Literatura

Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha, Academia, 2004.

KLEIN, Dieter: *Politischer Bezirk Tachau (Gebietsstand 1930)*. München, Dokumentationsstelle für Kulturdenkmäler der historischen deutschen Siedlungsgebiete von Böhmen-Mähren-Schlesien, 1999.

KOTYŠKA, Václav: *Úplný místopisný slovník království Českého*. Praha, Bursík a Kohout, 1895.

NAŇKOVÁ, Věra: Barokní architektura v západních Čechách. *Umění*. 1980, roč. 28, č. 1, s. 22–45.

PROCHÁZKA, Zdeněk; ŮLOVEC, Jiří: *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov*. 1. díl. Tachov, Okresní muzeum v Tachově, 1988.

Umělecké památky Čech. 1. díl (UPČ 1), (ed. POCHÉ, Emanuel). Praha, Academia, 1977.

VLČEK, Pavel: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Praha, Libri, 2001.

Summary

Diana mansion – a hunting lodge near Rozvadov

Keywords: Diana — hunting lodge — sala terrena — wings — castle chapel — architectural history

Diana mansion – a hunting lodge in the district of Tachov came into existence sometime closely before 1732. Originally, it was a central octagonal structure with four symmetrical radial wings. At that time, a niche in one of eight walls in the ground-floor's central section (serving as a *sala terrena*) already contained a functional house chapel. In 1743, the hunting lodge's look was still unaltered. Later, in the 18th century, two relatively long and

Autorské určení, byť jen hypotetické, je tu nesnadné. Je snazší vymezit ho negativně ve vztahu k některým významným architektům tvořícím zejména v Praze. Zřejmě nemůžeme uvažovat o Františku Maxmiliánu Kaňkovi, jehož architektonické dílo bylo spíše klasicizující, méně dramatické, ani o jeho žákovi a pokračovateli Františku Ignáci Prée. Jediným prvkem využitelným pro slohové srovnání, zato velmi výrazným, je zvonovitý tvar střechy nad centrálním oktogonálním útvarem budovy, pokud jde ovšem o původní střechu (obr. 4). V podstatě tentýž tvar, jen menších rozměrů, mají střechy obou věží zámku v Manětíně (okr. Plzeň-sever); jsou postaveny sice nad čtvercovým půdorysem, ale ve své dolní části přecházejí na oktogonální půdorys, přičemž velmi podobné je zakřivení jejich hran a celková, výrazně dynamická modelace (obr. 5).¹⁰ Pokud by byl pro projekt zámečku Diana angažován pražský architekt Tomáš Haffenecker, jehož působení na stavbě zámku v Manětíně je historicky prokázáno, pak by se jednalo o architektonický návrh nejpozději z roku 1730, kdy Tomáš Haffenecker zemřel.¹¹

9 Národní archiv, Praha, Fideikomisní statky, inventáře panství Velké Dvorce, Minnichsfeldt a Přimda z let 1738 a 1743, kart. 1743.

10 Jak ukazuje dobová malba na stropě hlavního schodiště zámku v Manětíně, tento tvar střech věží maněťtinského zámku je původní.

11 *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, s. 210–212.

essentially symmetrical side wings were added. Since both the wings retain the same articulation of the walls, the same fundamental mouldings and similar, dynamically rugged structural materials, it cannot be excluded that both the side wings may have already been drawn up within the initial design that could not have been implemented en bloc for financial reasons. The bell-shaped roof of the central octagonal pavilion is well comparable to the fairly similar shape of the roofs covering the mansion at Manětín (district of Pilsen-North) where the Prague-based architect Tomáš Haffenecker (deceased in 1730) was active.

(Translated by Karel Matásek)